

POROČILA REPORTS

POROČILO O DELU KOORDINATORJA VARSTVA NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE V LETU 2021

Anja Jerin

201

Če potegnemo črto pod letom 2021, ko je SEM že deseto leto zapored opravljal naloge nacionalnega Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Koordinator), lahko sklenemo, da je bil muzej v tej vlogi zelo uspešen, saj je opravil vse v programu 2021 zastavljene aktivnosti, kakor tudi dodatne naloge po naročilu Ministrstva za kulturo. Ker pa je bila tako kot leta 2020 v ospredju epidemija bolezni covid-19, so morali predstavniki Koordinatorja tudi lansko leto svoje aktivnosti temu prilagoditi.

Pobude za vpis v Register

V letu 2021 se je Delovna skupina Koordinatorja sestala trikrat. Prva seja je potekala 3. 3. 2021 po spletu. Na njej so bile obravnavane pobude, ki jih je Koordinator prejel do 15. 1. 2021 (Sušenje sadja v vaški sušilnici, Lemberska (velikonočna) mlinčna potica, Babištvo, Koline, Trubarjeva domačija na Rašici in njen pomen). Druga seja je potekala 16. 6. 2021 v prostorih muzeja. Na njej so bile obravnavane pobude, ki jih je Koordinator prejel do 15. 5. 2021 (Adlešički tamburaši, Obhodi pusta v Kalu nad Kanalom, Proizvodnja bučnega olja v Oljarni Fram, Urarstvo, Stara trta). Zadnja seja v letu 2021 je potekala 24. 11. 2021 po spletu. Na njej je bila obravnavana pobuda, ki jo je Koordinator prejel do 15. 9. 2021 (Petje jurjevih pesmi od hiše do hiše). Koordinator je predlagatelje obravnavanih pobud z dopisi obvestil o mnenju Delovne skupine Koordinatorja.

Vpisi v Register

V programu dela Koordinatorja za leto 2021 smo si zastavili, da bo Koordinator poleg ostalih aktivnosti in zastavljenih nalog pripravil tudi pet predlogov za vpis enot nesnovne kulturne dediščine v Register nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Register). Ministrstvu za kulturo je Koordinator do konca decembra 2021 oddal 13 predlogov za vpis. V Register so bile vpisane naslednje enote: Sotiš (EID 2-00088; vpis 20. 1. 2021), Šamarjanka (EID 2-00089; vpis 20. 1. 2021), Izdelovanje oljčnih palm (EID 2-00090; vpis 26. 3. 2021), Skok čez kožo (EID 2-00091; vpis 10. 5. 2021), Miklavževo

(EID 2-00092; vpis 1. 6. 2021), Bovški govor (EID 2-00093; vpis 2. 6. 2021), Petje na četrtko (EID 2-00094; vpis 2. 6. 2021), Bovška slovstvena folklor (EID 2-00095; vpis 8. 6. 2021), Istrskobeneški govori v slovenski Istri (EID 2-00096; vpis 22. 7. 2021), Trikraljjevske koledovanje (EID 2-00097; vpis 12. 11. 2021), Peka potic (EID 2-00098; vpis 14. 12. 2021), Babištvo (EID 2-00099; vpis 14. 12. 2021), Jasličarstvo (EID 2-00100; vpis 14. 12. 2021). K v Register že vpisanim enotam je bilo dodanih 20 novih nosilcev. Koordinator je pripravil tudi 13 predlogov sprememb v Registru evidentiranih nosilcev in vpisanih enot nesnovne kulturne dediščine. Do 31. 12. 2021 je bilo v Register skupaj vpisanih 100 enot in 271 nosilcev nesnovne kulturne dediščine.

202 Sodelovanje predstavnikov Koordinatorja pri pripravi nominacij za vpis elementov nesnovne kulturne dediščine na Unescov Reprezentativni seznam

Konec marca 2021 je Republika Slovenija na sedež Unesca v Parizu oddala nominacijo Čebelarstvo v Sloveniji: način življenja. Nominacijo je pripravljala delovna skupina, katere članice so bile tudi predstavnice Koordinatorja. Pri pripravi nominacije so sodelovale Anja Jerin, Adela Pukl in Barbara Sosič. V letu 2021 so potekale priprave multinacionalne nominacije Babištvo, ki jo koordinira Nemčija. Pri pripravi besedil in snemanju gradiva za nominacijski film sta kot predstavnici Koordinatorja sodelovali tudi Nena Židov in Anja Jerin. Potekali so tudi dogovori med Ministrstvom za kulturo, Koordinatorjem in nosilci o nominiranju enote Vuzemski plesi in igre v Metliki za vpis na Unescova seznama ali register. Do 31. 12. 2021 ima Republika Slovenija štiri vpise na Unescov Reprezentativni seznam: Škofjeloški pasijon (2016), Obhodi kurentov (2017), Suhozidna gradnja (2018) in Klekljanje čipk v Sloveniji (2018).

Koordinator je za stično točko Unescove Konvencije (2003) v Sloveniji zbral informacije o kontaktih nosilcev in drugih s področja nesnovne kulturne dediščine za sodelovanje pri oblikovanju periodičnega poročila Unescu. Prav tako je pridobil informacije o aktivnostih nosilcev v preteklih šestih letih in jih posredoval stični točki za dodajanje v poročilo.

Promocija nesnovne kulturne dediščine

V letu 2021 je SEM kot Koordinator pripravil štiri razstave in sodeloval na dveh, ki sta nastali v organizaciji drugih. V SEM je bila tretje leto zapored v predpustnem času na ogled razstava pustnih likov, katerih maske in oprave je muzej odkupil v preteklem letu za svojo zbirko. V letu 2021 so bili na priložnostni razstavi *Pustni orači Okič: Z oranjem do dobre letine* avtorice Adele Pukl predstavljeni pustni orači Okič iz Haloz, ki so od leta 2012 evidentirani ob enoti Obhodi pustnih oračev.

Med 25. 3. in 18. 4. 2021 je bila v avli razstavne hiše SEM na ogled manjša priložnostna razstava *300 let Škofjeloškega pasijona* avtoric Nene Židov in Anje Jerin. Z razstavo je SEM obeležil tristoletnico te spokorniške procesije. Škofjeloški pasijon je bil leta 2008 vpisan v Register, leta 2016 pa kot prvi element iz Slovenije na Unescov Reprezentativni seznam.

Koordinator je v sodelovanju z MK in MZZ leta 2018 pripravil potujočo panojsko razstavo *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije v luči Unescove Konvencije*, ki predstavlja enote nesnovne kulturne dediščine vpisane v nacionalni register in na Unescov Reprezentativni seznam. Razstava je od 23. 9. 2021 gostovala v Muzeju Severne Makedonije v Skopju. Na predlog slovenskega veleposlaništva v Argentini je Koordinator zasnoval špansko različico omenjene razstave. Gostovanje zaradi epidemije koronavirusa v 2021 ni bilo izvedeno.

V okviru kulinarčnih zgodb, s katerimi se je SEM v letu 2021 pridružil projektu *Slovenija – Evropska gastronomska regija 2021*, smo med 3. 12. 2021 in 30. 1. 2022 v razstavnih hiši SEM na manjši priložnostni razstavi *Lect in mali kruhki* obiskovalcem predstavili lect in male kruhke. Sodobnim izdelkom smo postavili ob bok nekaj primerov lecta, malih kruhkov in lesenih modelov, ki jih hranimo v zbirkah SEM.

203

Med 26. 3. in 9. 4. 2021 je bila v Mestnem muzeju Bjelovar, Hrvaška, na ogled razstava *S pirhom do velike noči: Velika noč v Evropski uniji*. Z izborom predmetov nosilcev nesnovne kulturne dediščine, ki so evidentirani v Registru, je pri zasnovi razstave sodeloval tudi SEM/Koordinator. Izbor razstavljenih pirhov in besedilo v katalogu je pripravila Nena Židov.

SEM se je v letu 2021 predstavljal v okviru razstave *Ustvarjalnost je super hrana*, ki jo je med 1. 8. in 15. 9. 2021 organiziral Urad RS za intelektualno lastnino in je bila na ogled v parku Tivoli v Ljubljani. SEM se je na razstavi predstavljal z osmimi temami iz svojih zbirk, med katerimi je bila tudi enota nesnovne kulturne dediščine – Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov.

Razstava *Ustvarjalnost je super hrana* (foto: Blaž Verbič, 2021)

Zaradi epidemije koronavirusa je večina dogodkov v letu 2021 potekala po spletu.¹ Predstavniki Koordinatorja smo zaradi omenjene slabe epidemiološke slike tudi v lanskem letu v precej manjšem obsegu kakor pretekla leta uspeli dokumentirati posamezne elemente nesnovne kulturne dediščine.²

Koordinator je avgusta 2021 izdal publikacijo *Dobra jed se sama ponuja: Prehrana kot nesnovna kulturna dediščina Slovenije*, v kateri so predstavljene enote nesnovne kulturne dediščine, ki so povezane s kulinariko in so vpisane v Register. Publikacija je izšla v letu, ko smo se posvečali obeleževanju naziva Slovenija – Evropska gastronomska regija 2021. Urednice publikacije so Anja Jerin, Adela Pukl in Nena Židov.

204

Koordinator je v sodelovanju z osnovnošolskimi učitelji oblikoval komplet 96 učnih kartic s predstavitvami enot nesnovne kulturne dediščine, ki so bile do konca oktobra 2021 vpisane v Register. Komplete kartic so v začetku novembra prejele vse slovenske osnovne šole in njihove podružnice. Avtorici in urednici kompleta sta Anja Jerin in Adela Pukl.

V posodobljeni verziji publikacije *Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije (2008–2021)*, ki jo je SEM izdal decembra 2021, so predstavljene enote nesnovne kulturne dediščine, ki so bile v Register vpisane od vzpostavitve Registra v letu 2008 do konca oktobra 2021 (skupaj 96 enot). Urednici publikacije sta Anja Jerin in Nena Židov.

V letu 2021 so predstavniki Koordinatorja objavili več člankov na temo nesnovne kulturne dediščine in njenega varovanja v Sloveniji, Koordinator se je v medijih pojavil v 235 objavah. V letu 2021 je bilo na spletni strani Koordinatorja objavljenih 120 objav, na spletni strani Slovenskega etnografskega muzeja in muzejskem Facebook profilu pa 21 objav s področja nesnovne kulturne dediščine.

V letu 2021 je bil v sklopu delovanja kustodiata za etnografski film izdelan en nov film (Čebelarstvo), prirejena dva filma (*Slikanje panjske končnice*, *Miklavževanje*), pri

¹ Anja Jerin se je 11. 1. 2021 udeležila spletne tiskovne konference, ki je v organizaciji Razvojnne agencije Zgornje Gorenjske potekala po spletu. Anja Jerin in Adela Pukl sta se 26. 1. 2021 udeležili webinarja *Monitoring Living Heritage in Education* v organizaciji Unesca. Anja Jerin in Adela Pukl sta v sklopu mednarodne znanstvene konference *Local Communities, Cultural Heritage and Museums* (25.–26. 2. 2021) izvedli predavanje *The Slovene Ethnographic Museum as Coordinator for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage: Advantages and Disadvantages*. Webinarja *Unesco online debate: Reflections on the future of museums*, ki je potekal 18. 3. 2021, se je udeležila Nena Židov. Webinarja *Za 2 groša fantazije in sodobno pripovedovanje na Slovenskem*, ki je potekal 26. 5. 2021, se je udeležila Anja Jerin. Simpozij *Sodobnost tradicionalnih rokodelskih in obrtniških znanj in dejavnosti*, ki je potekal 31. 5. 2021, sta spremljali Anja Jerin in Nena Židov. Webinarja *Dediščina prehrane Gorenjske*, ki je potekal 10. 6. 2021, se je udeležila Anja Jerin. Adela Pukl se je udeležila mednarodne znanstvene konference *Savremena srpska folkloristika 11* (1.–3. 10. 2021) s prispevkom *Vloga nosilcev pri nastajanju Registra nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji* (avtorici Adela Pukl in Anja Jerin). Anja Jerin in Adela Pukl sta 12. 10. 2021 na povabilo SED v Posavskem muzeju Brežice izvedli predavanje o implementaciji Unescove Konvencije (2003) v Sloveniji.

² Adela Pukl, Anja Jerin, Čebelarstvo – Čebelarska zveza Slovenije, Brdo pri Lukovici, 27. 1. 2021; Anja Jerin, Nena Židov, Škofjeloški pasijon – Škofja Loka, 4. 3. 2021; Adela Pukl, Izdelovanje kranjskih klobas – Kamnik, 11. 3. 2021; Adela Pukl, Peka velikonočnih oblatov – Dolsko, 11. 3. 2021; Anja Jerin, Nena Židov, Izdelovanje oljnih palm – Padna, 23. 3. 2021; Adela Pukl, Pletarstvo, izdelovanje papirnatih rož, klekljanje čipk – Ušte, 15. 6. 2021; Barbara Sosič, Izdelovanje drevakov – Cerknica, 30. 6. 2021; Adela Pukl, Pletarstvo, izdelovanje papirnatih rož, klekljanje čipk – Moravče, 29. 8. 2021; Adela Pukl, Anja Jerin, Blaž Verbič, Petje na tretko in četrtko – Luče, 5. 9. 2021; Adela Pukl, Sotiš in šamarjanka – Beltinci, 16. 9. 2021; Adela Pukl, Anja Jerin, Izdelovanje modelov za male kruhke – Škofja Loka, 13. 10. 2021; Anja Jerin, Jasličarstvo – Selšček pri Cerknici, 22. 12. 2021.

petih enotah na spletni strani Koordinatorja sta bila objavljena dva filma (*Klekljanje čipk v Sloveniji*, Čebelarstvo). Tekom leta je potekala koordinacija treh filmskih produkcij (*Liški pust: odlomki iz filma Goriška pustovanja, Izdelava slamnikov, Izdelovanje drevaka, nesnovna kulturna dediščina Notranjske*), na razstavah v muzeju je bilo prikazanih 19 filmov, trije filmi so bili prikazani v drugih muzejih, film *Tradicionalna reja in vzreja lipincev* pa je bil prikazan v sklopu akcije *Naprej v preteklost#Slovenija*.

Razno

V letu 2021 so predstavniki Koordinatorja osebno, po telefonu ali po elektronski pošti svetovali 16 nosilec in 52 drugim, ki so se zanimali za postopke vpisa v Register, možnosti sodelovanja ipd. Do konca leta 2021 je Koordinator prejel 14 prošenj za uporabo znaka Registra, ki so ga nosilci uporabili na spletnih straneh, v publikacijah, na razstavah, v zgibanki, letaku, na rokodelskih izdelkih, v predstavitvenem filmu, na predstavitvenem panoju, spletnih omrežjih, v občinskem glasilu, na dopisnem papirju, na vabilu na dogodek, predstavitvenem plakatu, programskem listu.

205

Tudi v minulem letu je Koordinator nadaljeval s svojim sodelovanjem z Regionalnim centrom za varovanje nesnovne kulturne dediščine JV Evrope pod okriljem Unesca. V sklopu aktivnosti *Days of ICH* je pripravil predstavitve treh enot (Lectarstvo, Izdelovanje trničev in pisav, Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov) iz Registra za objavo na spletnih straneh Regionalnega centra. Vsebine so bile na ogled med 14. in 27. 6. 2021 na spletni strani Centra in njihovem Facebook profilu. Predstavnica RS v Generalni skupščini Regionalnega centra Tanja Roženberger se je udeležila zasedanja Generalne skupščine, ki je potekalo 17. 11. 2021 po spletu.

Koordinator je v letu 2021 nadaljeval sodelovanje z Geografskim inštitutom Antona Melika ZRC SAZU, ki je v sklopu projekta MINERVA s spletno anketo izvedel raziskavo, katere namen je bil preveriti potrebe po geografskih informacijskih sistemih na področju kulturne dediščine v raznih ustanovah ter trenutno oblikovane kurikulume na tem področju v visokem šolstvu. Koordinator je preko svoje adreme nosilce in pobudnike vpisov v Register ponovno povabil k sodelovanju pri izpolnjevanju spletne ankete.

Zavod za kulturo in sonaravno delovanje Dobra pot je ob podpori Parka Škocjanske jame in Koordinatorja razvil mobilno aplikacijo Zapisi spomina, ki je namenjena beleženju in objavljanju védenj, pričevanj, spominov starejših. Koordinator se je projektu pridružil s strokovnim svetovanjem in promocijo aplikacije.

Kot predstavnici Koordinatorja sta v letu 2021 v okviru poteka projekta Celovita informacijska podpora procesom varstva nepremične kulturne dediščine – eDediščina sodelovali Anja Jerin in Adela Pukl. Skladno z dogovori na sestankih sta pripravljali mnenja/stališča Koordinatorja na zahtevane teme, ki so bile potrebne tekom poteka projekta. Med letom je potekala intenzivna priprava (oštevilčenje in preimenovanje) pobud prejetih od leta 2008 za prenos v aplikacijo. Konec leta sta izvedli testiranje dela s pobudami in predlogi v testnem okolju aplikacije. 9. 11. 2021 sta se udeležili spletne predstavitve sodelujočih na projektu.

Predstavnici Koordinatorja Anja Jerin in Adela Pukl sta od leta 2019 vključeni v Odbor za nesnovno kulturno dediščino, ki deluje v okviru Slovenske nacionalne komisije

za Unesco. Adela Pukl se je udeležila sestanka Odbora, ki je 16. 12. 2021 potekal po spletu.

S sredstvi, ki jih je v letu 2021 za digitalizacijo prejel SEM, je Koordinator na terenu posnel štiri filme, ki prikazujejo v Register vpisane enote nesnovne kulturne dediščine (*Izdelovanje lesenih modelov za male kruhke, Sotiš in šamarjanka, Petje na tretko in četrtko, Govori ob Čabranki in zgornji Kolpi*). Filmi so bili objavljeni na muzejski spletni strani in spletni strani Koordinatorja.

Koordinator je v sklopu javnega razpisa MK za izbor javnih kulturnih projektov na področju nesnovne kulturne dediščine 2021 podal mnenje o ogroženosti nesnovne kulturne dediščine, ki je bila v sklopu projektov prijavljena na javni razpis.

206

Manjša priložnostna razstava 300 let Škofjeloškega pasijona (foto Anja Jerin, 2021).